

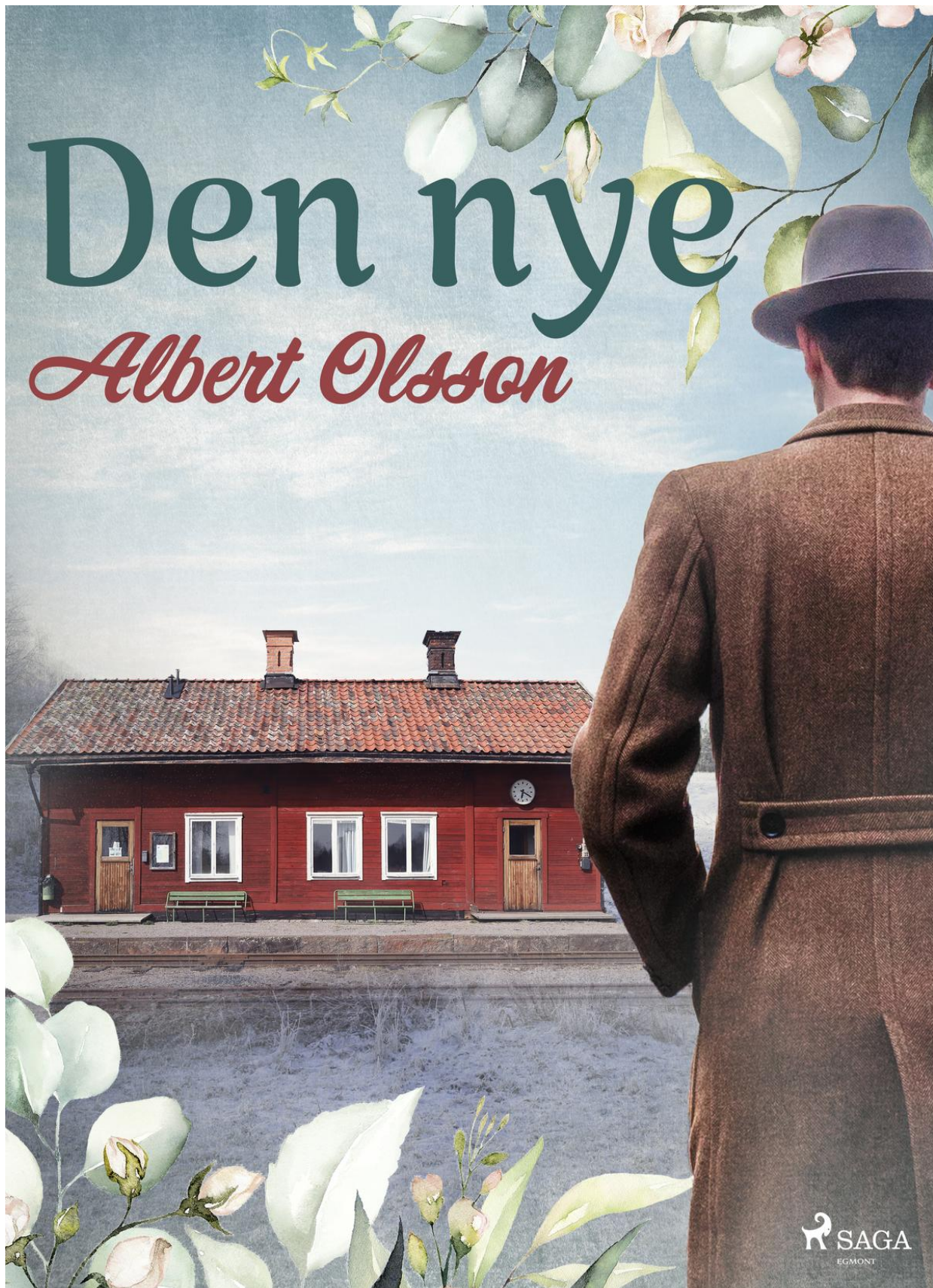
Den nye

Albert Olsson

Den nye

Albert Olsson

 SAGA
EGMONT

Albert Olsson

Den nye

SAGA Egmont

Den nye

Omslagsfoto: Shutterstock
Copyright © 1947, 2020 Albert Olsson och SAGA Egmont

Alla rättigheter förbehålles.

ISBN: 9788726740981

1. e-boksutgåva
Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med SAGA Egmont samt med författaren.

1

Han satt hopkrupen i ett bänkhörn i en tredjeklasskupé. För två timmar sedan hade han bytt tåg, lämnat den bredspåriga huvudjärnvägen och kommit in på den smalspåriga bibanan. Konduktören som då och då gick genom kupén tittade på honom över immiga glasögon. Ett par bänkar längre bort satt två bönder och resonerade om hur vintern och kölden hade inverkat på vetet. Ibland tystnade de och tittade på mannen i bänkhörnet, som svept in sig i överrocken.

Vagnen stötte och riste.

Plötsligt bromsade tåget in, så att det skrek i hjulen. De två bönderna steg ur. Sådärja, nu var han äntligen ensam i kupén. Han rätade på sig, sträckte armarna över huvudet och sände en villrådig blick upp mot den tunga väskan i bagagenätet. Han hoppades verkligen att de skickat ner en skjuts till stationen för att möta honom.

Tåget satte sig åter i rörelse.

— Nästa station är den herrn ska till, sa konduktören, när han gick genom kupén.

Han sa tack, tog ner sin slitna filthatt och borstade av den mot rockärmen.

Konduktören kom in och satte sig framför den lilla kaminen, öppnade luckan och sneglade på den ensamme passageraren.

Landskapet rullade förbi. Skogsdungar, slättmarker, frusna, fläckvis snöhöljda åkrar och storskog som ibland kom så tätt inpå kupéfönstren att man tyckte sig åka genom en tunnel.

— Sträng vinter i år, sa konduktören.

— Ja.

— Mildare förra året.

— Ja.

— Nu är vi strax framme.

— Jaså.

— Vad reser herrn i?

Den resande tittade på konduktören och log. Jaså, han såg ut som en handelsresande.

— Jag reser i Björnson, Faust, Cicero och några andra, svarade han litet överlägset och tänkte på lektyren han släpat med sig för att slå ihjäl de ödsliga kvällarna på bondlandet.

— Dom firmorna känner jag inte till, svarade konduktören.

— Det gör ingenting, men de är fullt solventa.

— Ja, det säger alla om sina firmor.

— Ja, men de här är det i osedvanligt hög grad.

— Stor utdelning?

— Ja, om man vet hur man ska ta dem.

Han lyfte ner den tunga resväskan och ställde den på gången.

Konduktören slog igen ugnsluckan med en smäll, torkade imman från glasögonen och gick ut på plattformen.

Tåget stannade.

Den resande öppnade grinden, hoppade av och lyfte ner väskan. Sedan tittade han sig omkring. Ingen syntes till utom stinsen, som pratade med lokföraren.

— Nu kör vi, sa lokföraren.

— Kör, sa stinsen och vinkade av tåget. — Glöm inte att ta litrarna med dig, när du kommer igen med halvåttan! ropade han till lokföraren.

Denne vinkade lugnande.

Och så rullade tåget iväg.

Stinsen tittade ett slag på mannen med resväskan. Sedan gick han in på expeditionen för att telegrafera avgångstiden.

Han som kommit resande gick runt stationshuset för att titta efter skjutsen, som han trodde skulle hämta honom. Men ingen syntes till, varken körkarl eller åkdon. Den hårdfrusna landsvägen ringlade förbi ett par boningshus och försvann sedan mellan åkrarna.

Han återvände till sin väska, orolig och modstulen. Ingen som mötte honom. Det börjar bra, tänkte han.

Han stod och tittade sig rådvill omkring. Han såg mellan de gula fördragsgardinerna, hur stinsen tände sin pipa inne på expeditionen. Han tittade uppåt den grå tegelväggen. Ett flickhuvud drog sig hastigt bakom gardinen uppe i bostadslägenheten.

— Jag får väl fråga, tänkte han.

I detsamma kom stinsen ut.

— Har herrn gått av vid fel station? frågade han nyfiket.

— Nej, inte vad jag vet. Men jag trodde det skulle vara en skjuts här och hämta mig.

— Jaså. Och så var det ingen skjuts?

— Nej, det var ingen skjuts.

— Dåligt väglag.

— Ja.

— Bäst att ha broddat.

— Ja.

— Ska herrn till Bengtssons?

— Nä, svarade den resande. Men så tyckte han att han borde lämna närmare upplysning om sin person. Han drog av handsken och gick bort till stinsen. — Mitt namn är Darre, jag är folkskollärare och har kommit hit för att vikariera.

— Jaså. Ja, jag heter Melander och jag är stins här, som herrn kanske har upptäckt.

— Jo, det har jag upptäckt. Jag trodde de skulle hämta med skjuts, för jag har skrivit och talat om vilket tåg jag skulle komma med.

— Det kommer nog ingen skjuts. Jaså, det är han som ska vikariera för Brunell. Han har tuberkler i knäet.

— Jaså, ja, jag vet bara att det är ett sjukvikariat.

— Herrn kan komma med opp och få sig en kopp kaffe, medan herrn väntar. Herrn är alltid välkommen hit. Ifall herrn bara aktar sig för att sylta in sig med Bengtsson. Bengtsson är en knöl, som jag har haft mycket ont utav. Det mesta onda i den här socknen kommer från Bengtsson. Han är en fan, ser han. Väskan sätter vi i väntsalen så länge.

— Bara ingen stjäls den, sa Darre. Han ville ogärna lämna väskan med de många böckerna ur sikte. Han sände en blick bort över de orörliga trädtopparna i storskogen på andra sidan järnvägen. Förlora till exempel Shelley:

— *Now all the tree-tops lay asleep
like green waves on the sea,
as still as in the silent deep
the ocean-trees may be.*

Jag ska be att få ta väskan med mig upp, sade han i bestämd ton.

— Här stjäls ingen, sade stinsen misslynt och travade i förväg uppför den branta trätrappan. Om det inte skulle vara Bengtsson, men så stjäls han så mycket mer. Akta sig för Bengtsson, han.

Darre satte ner sin väska i tamburen.

— Vi hänger rocken i tamburen, sade stinsen. *Här stjäls ingen!*

— Utom Bengtsson, hade Darre tänkt säga, men han hejdade sig och teg.

De steg in.

En blek och finnickig flicka kom och hälsade. Hon såg ut att vara en sjutton—arton år.

— Detta är Kajsa, presenterade stinsen. Hon har gått i högre folkskola i stan. Och här kommer Ella. Hon har läshuvud, hon också. Men jag har inte råd. Hon är årsbarn med Bengtssons Agneta, som går i stan, fast Agneta har inte något läshuvud. Men den som har pengar ska gubevars stoppa sina ungar i fina skolor antingen de har läshuvud eller ej.

— Ja, det är nog tyvärr ofta så att det är föräldrarnas pengar som bestämmer, sade Darre med känsla och övertygelse.

— Det är alltid föräldrarnas pengar som bestämmer. Bengtsson har ställt om så att vi har fått vardagsläsning här, så nu ska ungarna gå i skolan varenda dag som gud ger. Innan hade vi varannandagsläsning, och det gick bra i sjuttifem år. Så bönderna är inte glada att de inte får så mycket hjälp av barnen som förut. Så Bengtsson är inte vidare populär ute i socknen, det är lätt att förstå. Bengtsson är god vän med Brunell, vår lärare, så det kan en idiot räkna ut att de har haft det där ihop. Det luktar ihopa-kål så det stinker. Bengtsson är en fis, ser han. Men han är mäktig. Och svår är han.

— Vem är Bengtsson? frågade Darre nyfiket.

— Vem Bengtsson är? skrek stinsen och det stod ett stänkregn av saliv kring munnen på honom. Det lär han nog få veta. Men är det så han inte kan klara sig mot honom, så ska han veta att han har en bundsförvant i stationshuset. För han kommer att tycka lika illa om Bengtsson som jag och alla andra. Var så säker. Kajsa, har du satt på kaffet. En cigarr! Jaså, skrinet är tomt. Ja, det gör ingenting. Jag röker aldrig cigarrer. Pipa, säger jag. Här kommer aldrig någon som röker cigarr. Är han frikyrklig? Stoppa det i säcken för här i socknen är vi kyrkkyrkliga allihop.

Stinsen fortsatte att prata.

Darre teg och lyssnade. En känsla av otrevnad och osäkerhet smög sig över honom.

Äntligen kom kaffet. Kajsa, som serverade, tittade intresserat på gästen.

— Rar flicka, Kajsa, sa stinsen och klappade sin dotter i ryggen.

Darre tittade på flickan. Hon såg inte särskilt bra ut, men hon hade goda ögon, milda, vänliga, litet gäckande. Nog var det en rar flicka alltid.

— Kom hit till oss, om kvällarna blir långa, sa stinsen. Var ska han bo?

Darre svarade att det hade han inte den avlägsnaste aning om.

Stinsen funderade.

— Det skulle inte alls förvåna mig om han hamnar hos Bengtssons. Med tanke på Agneta. En så fin flicka bör ha fina friare.

Kaffet var hett men gott. Darre drack det med välbehag och kände hur det värmdes invärtes. Kakorna var goda.

Kajsa satt borta vid skrivbordet och följde alla Darres rörelser. Det gjorde honom nervös. Ella stod och tryckte i draperiet borta vid dörren.

Darre försökte få igång ett samtal med Kajsa, men utan framgång. Stinsen skulle nu också nödvändigtvis prata om sitt.

Vinterdagen stod grå och snötung utanför.

Det var tid att tacka och säga adjö. Men först måste han fråga.

— Kan herr Melander säga mig, till vem jag bör vända mig för att få mat och husrum?

Stinsens ögon blev onaturligt stora.

— Det är väl bäst han går till Bengtsson, kan jag tro.

— Jaså, till Bengtsson, sade Darre och drog öronen åt sig. Han skulle gå till Bengtsson. Efter allt vad han hört denna eftermiddag, var Bengtsson annars den person han minst önskade träffa. Varför bör jag gå just till Bengtsson? frågade han tvehågsen.

— Jo, därför att han är ledamot i skolrådet och det är han som ska skaffa herrn mat och logi. Det var förresten han som skulle hämtat herrn i dag, men där ser herrn: det gav han allt tusan i.

Darre satt tyst och tänkte. Jo, det här gick ju i stil med det porträtt stinsen gett honom av Bengtsson.

— Det är hans hus det där, sa stinsen och pekade genom fönstret på en affärsskylt på ett av de närliggande husen.

Darre ryckte till. Här hade han suttit nästan hela eftermiddagen vägg i vägg med Bengtsson, som han skulle till.

— Kanske min väska kan få stå här så länge, sa Darre och reste sig.

— Jovars.

Han tog adjö och klev försiktigt nedför den branta trappan.

Det var inte er än ett stenkast från stationshuset och bort till Bengtssons.

Darre gick in i butiken. Bak disken stod handlaren, en rödbrusig, till synes godmodig man med ett vitt förkläde om magen.

En kund stod utanför disken. De pratade, men samtalet avstannade så fort Darre kom in genom dörren.

— Är detta kanske herr Bengtsson? frågade Darre osäkert.

Handlaren nickade.

— Jag heter Darre och är den nye vikarien.

Handlaren tog i hand.

— Vad kommer han med för tåg? frågade handlaren.

— Jag kom i middags, men ingen var och mötte. Och så bjöd stinsen på kaffe.

Handlaren log brett och nickade åt kunden.

— Då gissar jag att herrn har fått sig åtskilligt till livs, sa handlaren spefullt.

— Jovars, både kaffe och kakor, svarade Darre försiktigt. Kunden skrattade.

— Det där är dödgrävaren. Han heter Svart, presenterade handlaren.

Man tog i hand.

— Ja, man kanske skulle säga välkommen då, sa Bengtsson.

— Ja, det skadar kanske inte direkt, menade dödgrävaren.

— Ennedall ärarenlall ynesaall igmall abrall öngrall, sa handlaren.

— Ajall, anhall illvall artsnull iblall äpstnull, svarade dödgrävaren.

Darre förändrade inte en min. Jaså, so-tyska var det internationella språket på den här orten. Jaså, han var bra grön, menade handlaren. Och han skulle snart bli näpst, menade dödgrävaren. De skulle kanske bli två om den saken, tänkte Darre skadeglad.

Handlaren och dödgrävaren hade nyfiket betraktat Darre under det de konverserade med varann på sin rotväliska. Förstod nykomlingen? Det såg inte så ut. De båda sammansvurna fortsatte ännu en stund att sinsemellan diskutera nykomlingens andliga och kroppsliga status. Darre teg och hörde på. Bäst att ingenting röja. Han skulle kunna skaffa sig goda informationer på det här viset.

— Kom in och få en grogg, sa handlaren.

— Jag måste hämta min väska först. Den står i stinsens förstuga.

— Då är den nog genomsnokad, sa dödgrävaren.

— Jag ska gå med och hämta den, sa handlaren, slet av sig förklädet och följde Darre bort till stationen.

Då Darre kom uppför trätrappan till andra våningen, hörde han en nyckel vridas om i låset. Men på avsatsen utanför stod hans väska.

Darre knackade på dörren, beredd att tacka för sist. Ingen svarade. Huset var som utdött. Då tog han väskan och knogade nedför trappan med den. Sedan tog handlaren hand om den och bar den bort till affären.

Då de kom tillbaka, hade dödgrävaren gått sin väg.

Handlaren ställde väskan i vardagsrummet. Där satt fru Bengtsson och lagade strumpor vid skenet av en fotogenlampa. Hon hälsade vänligt på nykomlingen.

— Melander tog hand om honom och bjöd på kaffe, sa handlaren och klappade sig på magen. Så du kan tänka att jag fått mina fiskar varma. Inte sant, vände han sig till Darre.

Darre log och undvek att svara.

— Han säger ingenting. Liksom en försiktig general. Ja, man ska inte skåda hund efter håren. Men om han vill ha ett gott råd alldeles gratis, så ska han få det: Akta sig för Melander. Det är en ful fan den. Och nu ska vi ha en grogg.

Darre hade aldrig druckit grogg. Visste inte hur det smakade men tyckte att det var klokast att säga jatack.

Han trycktes ned i en soffa och fick ett stort glas framför sig. Handlaren skänkte i konjak och vatten. Det såg starkt och brunt ut. De skålade och såg varann i ögonen. Handlarens blick var skarp och forskande, Darres obestämd, oroad och litet skygg.

De drack och pratade. Darre kände att han blev yr i huvudet. Tankarna jagade varann, löstes upp och försvann. Han hörde sin egen röst men tyckte att den lät avlägsen och främmande. Fru Bengtsson tittade då och då på honom och gjorde ett inpass i diskussionen, medan Darre gjorde

förtvivilade ansträngningar för att hålla ihop vad de pratade om. Herregud, han fick akta sig så att han inte pratade bredvid mun.

Slutligen blev det en paus i samtalet. Handlaren funderade.

— Var det Darre han hette? frågade han och tycktes söka i sitt minne.

Den andre nickade.

— Jag tycker mig minnas att jag sett det namnet i något sammanhang.

— Det är möjligt, svarade Darre snabbt. Det finns en generaldirektör med det namnet. Ja, vi är släkt på långt håll förstås. Alla Darrar är släkt... Är det här jag ska bo? skyndade han sig att fråga.

— Sa Melander att han skulle bo här?

— Nej nej, jag bara frågar.

— Han ska bo i skolan hos lärarfrun. Jag ska skjutsa honom dit i forden. Ja, det är kanske bäst att vi ger oss av, innan det blir försent. Folk lägger sig tidigt här på landet... Är han högerman? Frågan kom skarpt och oväntat.

— Jag har inte bildat mig någon riktigt egen uppfattning än, svarade Darre skyndsamt.

— Här är vi alla högermän, sa handlaren och knackade med långfingret i bordet.

Sedan teg de.

Och då de tegat en stund, körde handlaren fram forden, resäskan slängdes i baksätet och Darre tog plats bredvid Bengtsson i framsätet.

De korsade järnvägen.

— Här ligger fattighuset, upplyste Bengtsson. Vi tar av till höger. Skolan ligger mitt emot kyrkan.

Bilen svängde in på en skolgård.

De klev ur.

Det lyste ur ett fönster. Handlaren gick stora vägen och knackade.

Någon gick med en ficklampa innanför i tamburen.

Darre hade ställt sig bredvid handlaren.

Dörren öppnades. Darre såg en lång smärt kvinna med burrigt brunt hår stå på tröskeln.

— Detta är fru Brunell, lärarens fru, presenterade handlaren. Och detta är den nye vikarien.

Darres hand slöt sig lamt om några mjuka fingrar.

De gick in. Handlaren släpade på Darres väska. Han satte den pustande på matrumsgolvet.

— Vad tusan kan det vara som är så tungt?

— Böcker, svarade Darre och kände sig mot sin vilja generad.

— Så han är inte fullärd än?

— Det blir man aldrig.

— Det var hut. Ja, förr läste jag också mycket böcker, men nu hinner jag aldrig.

Handlaren tog avsked.

De hörde honom köra sin väg.

Fru Brunell stod på andra sidan matrumsbordet och tittade granskande på Darre, som log ett litet förläget leende.

Lärrarfrun såg nyfiket på honom. Han var ung, den där vikarien, men han såg inte precis illa ut.

— Har ni ätit kvällsmat? frågade hon vänligt.

Darre skakade på huvudet.

— Då ska jag duka. Men kom ska jag visa honom hans rum.

Han tog sin väska och följde värdinnan.

Rummet verkade trivsamt.

— Jag ska tända lampan.

Plötsligt ryckte Darre till. Det lät som ett jordskred uppe på loftet. Fru Brunell gav Darre en plågad blick.

— Det är bara lärarinnan som bär upp ved, sa hon i lidande ton. Och så släpper hon den med avsikt i golvet bara för att det ska dåna. Vi är inte såta vänner precis. *Som han kan förstå.*

Darre förstod.

Fru Brunell såg på honom. Så blev hon plötsligt medveten om sitt nyfikna granskande, snörpte på munnen och sa:

— Jag ska strax duka.

Därmed gick hon.

Rummet snurrade runt för Darres ögon. Groggen hade ännu inte släppt sitt grepp.

Han stirrade mot fönstret.

Våta snöflingor smälte på rutan.

Darre reste sig på osäkra ben och gick bort till fönstret, tryckte pannan mot det kalla glaset och stirrade ut. Gråa flingor i miljontal.

Detta var hans första plats.

Bilder från hemmet blandades med glimtar från tågresan, Melanders kaffebord, handlarens grogg och fru Brunells bruna hårburr.

Han fick ögonen på en bokhylla. Reste sig och gick för att studera bokryggarna. Heidenstam. Jack London. Viktor Rydberg. Jack London var mest läst. Och så en Shakespe...

— Nej, Sherlock Holmes var det.

Han återvände besviken till sin stol. Nej, naturligtvis inte Shakespeare. Men varför inte?

Så fort han fick tid skulle han fortsätta på läsningen av Sigurd Slembe.

— Varsågod och kom då, kallade fru Brunell inifrån matrummet.

Darre reste sig, stadigare på benen.

— Jag ska akta mig för grogg, muttrade han för sig själv. Han snubblade över tröskeln.

— Jag är trött och drumlig, ursäktade han sig.
Fru Brunell betraktade honom med ett roat småleende.
— Sådant händer.
Och så satte de sig till bords.

2

Darre vaknade vid ljudet av steg i bostaden ovanpå. Han försökte titta på sitt ur, men det var ännu för mörkt i rummet. Han hoppade ur sängen och drog upp rullgardinen. Han kisade ut mot det blåvita snöljuset. Det var kallt i rummet, och han lade sig igen. Det var ingen brådska, han skulle hinna både tvätta sig och raka sig före frukost. Han sträckte ut sig i sängen. Drog täcket ända upp till hakan.

Detta skulle bli hans första dag i en egen skola. Han skulle sitta i kateder. Han undrade hurdana barnen var och kände sig litet nervös.

Han låg och tänkte på upplevelserna från dagen förut. Stinsen tyckte han inte om. Vad handlaren gick för var inte så lätt att säga efter så kort bekantskap. Fru Brunell var snäll och trevlig. Hon verkade på något sätt så moderlig. Hon kom honom att tänka på hans egen mor i varje fall. De hade suttit uppe länge i går kväll och resonerat. Hon var yngre än sin man, hade hon berättat, rätt mycket yngre än Brunell, som var på sjukhuset eller vilohemmet. Darre hade inte fått riktigt klart för sig var Brunell höll hus och han hade inte frågat. Han undrade, hurdant förhållandet mellan Brunells var. Fast det var nog bra. Handlaren hade gjort en grimas då han talade om Brunell. Varför hade han det?

Det knackade försiktigt på dörren. Ovanpå travade lärarinnan.

Darre sade stig in i dämpad ton. Han hade fått sig till livs en del historier om fröken Håkansson, lärarinnan som bodde ovanpå. Han var redan på sin vakt. Hon skulle vara

svår. Men han struntade i lärarinnan. Han skulle genast ta itu med arbetet. Och så skulle han inte glömma studierna. Han hade i går kväll berättat för fru Brunell att han läste på studentexamen. Läste latin och något grekiska. Han hade lagt märke till det: det där med grekiskan hade imponerat på fru Brunell. Imponerat så mycket att han gått och hämtat sin grekiska läsebok för att visa henne grekisk text. Han hade talat om vad de olika bokstäverna hette och hur de såg ut. — Kan man verkligen läsa sådant? hade fru Brunell frågat. Om man kunde? Han hade läst Thermopyleinskriften för henne på klingande grekiska. Och så hade han översatt. Naturligtvis hade han översatt!

Fru Brunell hade bara gått i folkskola. Men hon var bildningsintresserad. Om han finge tid kanske han skulle ge henne några lektioner i grekiska. Hur det var, så var grekiskan något väsentligt. Inte ett kulturspråk i andra hand som t. ex. latinet.

— Jag undrar om ni vill ha en kopp kaffe? kom det viskande bortifrån dörren.

Darre svarade jatack i samma viskande ton.

Fru Brunell försvann men kom genast tillbaka med en kopp och några skorpor på en bricka. Darre åt och drack och tänkte på sin mor, som brukat ge honom kaffe på sängen. Han skulle inte dröja med att skriva hem. Men kanske borde han vänta, tills han varit här några dagar. Nej, han skulle skriva redan i eftermiddag och tala om att han kommit lyckligt fram.

— Så tar vi kaffe och smörgås om en stund och så tar vi gröt och ägg till frukost. Eller ska vi ta gröten nu före skolan?

Darre föreslog att de skulle ta gröten före skolan. Han avskydde gröt. Bäst att ha den undanstökad så tidigt som möjligt.

Fru Brunell satt på en stol bredvid sängen. Hon frågade om han sovit gott.

— Herr Darre hör väl hur hon travar oppepå? frågade hon.

Jo, han hörde.

Darre drack kaffet och sneglade på sina kläder. Han hade lagt dem litet slarvigt på stolen i går kväll. Pappa grälade alltid på honom för att han var så oordentlig med sina kläder.

Då han knäppt hängslena, knackade han på dörren till vardagsrummet. Fru Brunell kom genast och frågade vad han önskade. Jo, han ville ha rakvatten. Hon var förvånad. Jaså, han rakade sig på morgnarna. Brunell rakade sig alltid på kvällarna. Om de skulle gå bort så var man alltid renrakad, se. Och Brunell var mycket borta. Han var så sällskaplig, se. Annars fanns det inte så många att umgås med på landet. Och nu sedan Brunell tagit parti för varjedagsläsningen hade de mest fått stanna hemma. Folk tyckte inte om att hålla sina barn i skolan varje dag. De var ungefär lika glada åt det som att reparera skolor och lärarbostäder.

Darre blev så småningom rakad och klädd.

Han ställde sig vid fönstret. Några av de större pojkarna hade redan kommit. De var som bäst i färd med att rulla klot till en snöfästning. Då och då stannade de och sneglade mot lärarbostadens fönster. De undrade förstås vad de skulle få för en lärare.

Utmed ena sidan av skoltomten löpte landsvägen. På andra sidan vägen låg en gammal 1100-talskyrka med tak av handskuret ekspån. Darre hade hört talas om det taket dagen förut hos handlaren. Bengtsson var förgrymmad för att de måst lägga ned 8.000 kr. på det där taket. Riksantikvarien hade fordrat tak av handskuren ekspån. Och så hade de måst ta bort tjärpappen de täckt med.

Bengtsson hade sagt fula ord. Darre förstod honom. Han förstod handlarens lust att använda fula ord som han, Darre, som var lärare inte kunde använda. Man måste leva så att man inte behöver ta till de fula orden. Det är rått och tarvligt. Förutom att de strider mot andra budet.

Runt kyrkan låg kyrkogården med lutande träkors. Men Darre kunde, ända in där han stod, se två stora gravstenar resa sig ovan den enklare korsskogen. Det var godsägare von Bohlens och den andra godsägarens, Törnbergs, familjegravar.

Prästerna låg begravda på moderförsamlingens kyrkogård, nalturligtvis inte här, för detta var bara en annexförsamling.

Darre beslöt att han på eftermiddagen skulle göra en inspektionstur kring kyrkan. Det skulle finnas en inmurad runsten i södra väggen. Han skulle rita av den och försöka tyda den. Eller i alla händelser ta reda på vad inskriften betydde. En sådan utmärkt sak med en runsten. Den gick att anknyta direkt till en historielektion. Och så skulle han ta reda på vad det fanns för andra fornminnen i socknen. Traktens topografi och näringsliv fick han med det snaraste sätta sig in i.

Darre vände blickarna mot skolhuset, som låg i vinkel med boningshuset med lärarbostäderna. Det var rödmålat och hade vita knutar. Nedersta rutorna i skolsalarna var vitstrukna. Darre såg inget uthus. Det låg förstås på andra sidan skolhuset.

Fru Brunell kom i dörren och frågade, om han var färdig. Jo, han skulle komma med detsamma.

Darre tittade på klockan. Det var ännu god tid. Skolan skulle inte börja förrän om fyrtio minuter. Men han skulle gå i god tid för att titta i skåpen och kasta ett öga i dagboken. Över fyrtio barn, sa fru Brunell.

Han gick in i matrummet. Han hade fått grötkarotten och den djupa tallriken på sin sida. Fru Brunell drack kaffe.

— Varför äter fru Brunell inte gröt? frågade Darre och tryckte ner den i hans tycke alltför salta och klistriga gröten.

— Jag äter inte gröt, svarade fru Brunell med ett leende.

— Inte jag heller, svarade Darre och lade ner skeden. Ni får ge den till hönsen.

— Vi har inga höns, men jag får väl göra av med den på annat sätt, så att inte fröken Håkansson får nys om det.

— Vad har fröken Håkansson med den saken att göra?

— Pytt, det tror ni att hon inte har. Hon springer med allt. Hon är omöjlig. Häromåret skickade Brunell bud efter ett undervisningsråd som kom ner till själva examen för att se efter hur hon skötte sitt arbete.

— Nå, vad sa han då? frågade Darre intresserad och bredde sig en smörgås.

— Jo, kan ni tänka er, han gick med henne in och drack kaffe efter examen. Vi bjöd honom hit också, men han kom inte. Brunell var så ond, så ond. Där ser man hur de överordnade är: bara håller med och är orättvisa.

Darre tuggade och tänkte. Försökte bringa reda i den där historien med undervisningsrådet. Han tyckte det verkade litet underligt. — Audiatur et altera pars... Hör även andra parten, för det genom hans huvud. Men han var ungefär lika litet angelägen att möta fröken Håkansson som att möta Melander.

— Jag ska hämta min pipa, sade han, när han ätit färdigt. Fru Brunell tittade demonstrativt mot gardinerna.

— Brunell tycker inte om rök, sade hon misslynt.

— Nej, men jag gör det, svarade Darre förargad, gick in på sitt rum och kom tillbaka med den tända pipan i munnen.

Fru Brunell såg sur ut.

Den spirande, gemytliga, nästan vänskapliga stämningen var försvunnen. Darre ångrade sig. Men å andra sidan, ville han röka och tyckte om det, så fick väl lärarfrun finna sig i det. Han hade inte bett att få bli inackorderad på ett ställe där man inte fick röka.

Darre skulle just resa sig upp, då fru Brunell hejdade honom.

— Jag har kommit att tänka på en sak, sade hon och tittade fundersamt och en smula villrådigt på honom. Ni ska inte bli ond, men jag tror inte det är så bra att vi säger du till varandra. Om fröken Håkansson får höra det, så kanske hon sätter ihop historier om oss.

Darre blev ond.

— Vad för slags historier? frågade Darre irriterad. Folk får väl för... för... tusan lov att säga du till varann. Det angår ingen.

— Ni känner inte fröken Håkansson, envisades fru Brunell.

— Nå, då så, kom det otåligt från Darre. Tack för maten, *fru Brunell*.

— Vi kan väl säga du, när ingen hör det. Här hemma, menar jag, föreslog fru Brunell och såg ledsen ut, när hon märkte att Darre tog illa upp.

Darre tuggade på pipskaftet.

— Nej, sade han häftigt. Jag tycker inte om smussel. För det första ska det vara renhårigt och för det andra ska det vara konsekvent. Alltså: *fru Brunell!*

— *Nåja*, gubevars då, svarade hon stucken och började duka av bordet. Som han vill då.

Darre gick in på sitt rum för att knacka ur pipan, innan han begav sig till skolan, men fann ingen askkopp. Då gick han ut i köket. Fru Brunell höll på att diska.

— Jag har ingenting för askan, sade han och visade pipan.

Fru Brunell tog fram ett askfat ur ett köksskåp och lämnade honom det utan att säga ett ord.

— Du ska inte vara stött, sade Darre och log.

Hon såg på honom och log.

— Du... herr Darre är en spjuver.

Han bar in askfatet, kratsade ur pipan och gick genom tamburen och nedför stora trappan.

Skolgården var full av lekande barn. Snöbollar susade. Flickorna stod sammanträngda i en rädd flock under skolfönstren och skrek.

Då Darre kom ut, avstannade leken omedelbart.

— God morgon barn, sa Darre.

Pojkarna lyfte på mössan, flickorna neg.

Darre gick genom den tigande flocken, steg uppför skoltrappan, kom in i avklädningsrummet och stannade ett ögonblick framför den stängda dörren till skolsalen. Det var ett stort ögonblick i hans liv. Så lade han handen på låsvredet, öppnade och gick in.

Det var en stor sal, väggar av pärlbräder, grå till färgen, fullt med bänkar, oljat, dammfritt golv. Vid ena väggen sex inbyggda ribbstolar. En skamfilad kateder, ett rankigt kartställ och en orgel framför ett halvöppet hörnskåp.

Darre tittade på klockan. Sedan började han öppna skåp och lådor. Nästan ingen undervisningsmateriel. Gamla, omoderna kartor. Det hade sett annorlunda ut i den välförsedda övningsskolan på seminariet.

— Hur var det pedagogikläraren hade sagt? Var inte rädda för överraskningar, pojkar: sådana väntar er många, ja, vill man vara riktigt uppriktig, så skulle man kunna säga att idel överraskningar väntar er. Men det kanske man inte bör säga, för då tappar ni humöret. Och humör är just vad ni behöver för att stå rycken för ett möte med svenska folket. Men kom ihåg: vår folkskola är inte lastgammal: och det som återstår att göra, det ska *ni* göra.

Just det ja: det ska *vi* göra. Darre kände sig i stridstagen. Något skulle väl hinna uträttas på en termin.

En skugga skymtade förbi fönstret. Darre såg en lång, mager kvinna, iklädd hatt och kappa, skynda förbi. Strax därpå hörde han en ringklocka. Det var fröken Håkansson som började sin första lektion.

Darre tog ringklockan som stod på katedern och gick ut på trappan och ringde på folkskolebarnen.

Det blev ett förfärligt stim i avklädningsrummen. Sedan började barnen strömma in i skolsalen.

Det var barn ifrån fattiga hem, mest statarbarn. Där var både stora och små. Han hade alla fyra klasserna i folkskolan att undervisa. Fasligt vad pojkarna verkade långhåriga. Hårtestarna hängde faktiskt ända ner över öronen på dem.

Där kom två flickor, som såg propra ut. Det var bestämt handlarens båda flickor. Han hade sett en skymt av dem dagen förut.

Så var alla inne. Den sista flickan stängde dörren till avklädningsrummet.

Genom den tunna brädvägg som skilde folkskolesalen från småskolan hörde han fröken Håkansson ta upp psalmen.

Darre sneglade nervöst åt orgeln. Han kunde inte spela! Hade aldrig haft tid att lära sig den konsten på seminariet.

Hans sångröst var heller ingenting att skryta med. — Djärvt vågat, hälften vunnet, tänkte Darre.

— Vi sjunger 420: Din klara sol går åter upp, sade han och harsklade sig nervöst. Din klara sol skulle han inte misslyckas med. Fast egentligen var det hån att ta den just i dag, ty utanför stod dagen mulen och snötung.

Fröken Håkansson hann sluta sin psalmsång innan Darre var färdig att börja med sin. Han sneglade förtvivlad åt

orgeln. Om han skulle spela melodistämman. Men han var inte säker på förtecknen. Utän att fundera ytterligare hov han upp sin röst och klämde i med sina lungors fulla kraft. Fyrtio barnröster kom släpande efter. Han sjöng bestämt alldeles för fort.

De hann inte med.

— Andra versen, sa Darre och klämde i igen.

Så läste han bön och sa »sitt ner».

Han slog upp en liten andaktsbok och skulle just börja läsa, då en pojke i översta klassen reste sig och sa:

— Det dör allt i kaminen.

Darre tittade åt kaminen. Den såg svart och illvillig ut.

— Kaminen klarar vi sedan, svarade Darre bestämt.

— Ja, men då dör det allt, invände pojken.

— Tig och sitt ner, kommenderade Darre förtretad.

Det blev tyst och Darre läste ur andaktsboken.

Och sedan glömde han kaminen ända tills han gått igenom klassboken och företagit namnupprop. Därpå beslöt han intressera sig för kaminen, innan han fördjupade sig 1 hur »Jesus botar en lam man».

Men det var redan försent. Den svarta rosten i kaminen gapade emot honom, tom och utan ett glöd på bottnen. Darre kände sig inte så litet snopen. Han tittade på barnen för att se om någon gjorde miner. Men ingen rörde sig. De bara tittade på honom, nyfikna och intresserade. En pojke i tredje klassen drog upp snoret i näsan.

— Snyt dig, sa Darre barskt.

Pojken torkade sig under näsan med tröjärmen.

— Snyt dig, sa jag.

Pojken torkade en gång till.

— Snyt dig! Darre ilsknade till. Men det var egentligen en dålig början att bli arg redan under första lektionen.

— Varför snyter du dig inte?

— Jag har ingen näsduk.

— Gå ut och snyt dig då. Men inte i avklädningsrummet. Och kom ihåg att ta en näsduk med dig till i morgon. Alla ska ha näsdukar. Det är bara i Kina som det är fint att snyta sig med fingrarna. Hur många har näsdukar? frågade Darre.

Ingen svarade.

— De som har näsduk med sig räcker upp en hand.

Ingen räckte upp.

Darre tänkte efter. Det här var ett fall som man inte förutsett på seminariet.

— Är det verkligen ingen som har näsduk med sig?

En av handlarens flickor räckte upp.

Darre log befriat.

— Jaså, ni bägge har näsdukar.

— Nä, sa flickan och neg, vi har en, men den har vi ihop.

Darre fann klokast att ägna sig åt eldningen. Han skickade in en pojke till fru Brunell för att hämta gamla tidningar. Pojken var borta både länge och väl. När han kom, hade han med sig en halv tidning.

— Hon sa att hon har ont om tidningar, förklarade pojken och tittade troskyldigt på Darre.

Darre gjorde eld. Han var inte van att elda i kamin. Han fick lägga sig ner på alla fyra och blåsa för att få den pyrande elden att ta sig.

Under tiden började pojkarna i högsta klassen att bråka med varandra. Darre lämnade eldningen åt sitt öde och gick för att återställa disciplinen. Sedan måste han åter koncentrera sig på kaminen. Lektionen gick utan att Darre hann ägna så värst mycket tid åt den lame mannen i bibliska historien. Men när timmen var slut, brann det äntligen. Då var Darre alldeles svart om händerna. På rasten gick han in till fru Brunell i köket och tvättade sig.

— Hur går det? frågade fru Brunell deltagande.

— Fint, svarade Darre skrytsamt.

— Jag väntade det.

Darre tittade på fru Brunell. Han kunde inte bli riktigt klok på henne.

Nästa lektion hade de geografi. Darre gjorde nya upptäckter. Ingen kunde räkna upp de nordiska länderna. Ingen visste var Norge låg. Han ilsknade till. Och så frågade han, om de hade läst det eller det, men fick inget svar.

— Ja, jag bryr mig inte om vad ni läst, sade han till slut. Den här terminen ska vi läsa om Asien.

Och så började han undervisa dem om Asien. Men när han ville förhöra, var det som förgjort. Han fick inga svar. Darre blev både otålig och ond.

Då han kom in för att äta frukost, beklagade han sig för fru Brunell.

— Kanske förstår de inte vad du säger, föreslog fru Brunell efter en stunds tvekan. Du har en sådan lustig dialekt.

Det hade Darre inte tänkt på. Han skulle bemöda sig om att tala riktigt tydligt. Det gjorde han sedan resten av dagen utan att han likväl hade något intryck av att ungarna förstod mer för det.

Timmarna rullade iväg. Darre skötte omväxlande kaminen och lektionerna, talade sig hes, tog om, repeterade, förmanade, bönföll, varnade. Han var ju en av dem som skulle lyfta svenska folket till en högre andlig nivå. Nå, berodde det på honom så skulle det inte fallera.

Sista rasten slog sig Darre ner vid orgeln, öppnade locket och slog upp sångboken. Han fick upp Beethovens Lovsång. Han slog an det första ackordet och lät det förklinga. Det lät så underbart skönt. Förvisso var Beethoven en stor musiker. Nästan lika stor som Goethe, fast Goethe var ju inte kompositör utan diktare. Men var på sitt område var de stora män. Hur var det han läst i andra

delen av Faust strax innan han reste: — Man kan inte förena skönhet och lycka. Det var djupsinnigt sagt. Darre kände att det låg någonting mer i uttrycket än han kunde få tag i. Han hade ofta lagt märke till det: det var som om han inte fick fatt i hela sanningen, hela innehållet, när han läste de stora diktarna. Han kanske saknade erfarenhet. Han slog an det där första ackordet igen. Kanske saknade han ännu erfarenhet för att förstå riktigt. Goethe hade ju i sin ungdom skrivit mycket bra saker, men en kritiker som berömt honom för hans geni hade tillagt att Goethe saknade erfarenhet. — Hur får man den? hade Goethe frågat. — Man muss die Erfahrung erfahrend erfahren, hade han fått till svar. Just det: man måste erfarande erfara erfarenheten.

Darre försökte sig på det andra ackordet men tyckte inte att det lät lika sublimt som det första. Det skorrade, men hur han letade bland förtecknen kunde han inte upptäcka att han spelade fel. Därför återgick han till det första.

Hur kunde det förresten vara att fröken Håkansson inte spelade orgel? Såvitt han visste spelade alla lärarinnor orgel.

Åter ljöd ackordet genom den tomma skolsalen, där utdunstningen från våta kläder och lindrigt rena kroppar stod som en giftgas. Men genom de öppna fönstren strömmade den friska vinterluften in.

Det där ackordet måtte väl säga fröken Håkansson att han inte var någon musikalisk idiot.

Han for upp från stolen. Rasten borde vara slut för länge sedan. Han hade glömt att titta på klockan!

Bort efter klockan. Till fönstret och ringa.

Sista timman ritade de. Tråkiga ritböcker med hjälplinjer. Gotiska och romanska fönster med skuggning. Tredjeklassarna ritade rädisor utan färgläggning. En flicka

i femte hade hållit på med ett kålhuvud så länge och strukit ut så ofta att det gått hål på papperet.

— Rita något annat, sade Darre.

Flickan gav honom en tacksam blick och flyttade över sin energi till nästa sida.

— Ja livet har sina små glädjeämnen, sa Darre snusförnuftigt och klappade flickan på huvudet.

Pojkarna snörvlade och hostade.

Ett par barn stank av snuskiga underkläder. Och det var många märken efter kladdiga fingrar på ritböckerna.

Ingenting så prydligt som i övningsskolan på seminariet.

Darre kunde inte hjälpa det, men han kände sig besviken.

— Det ska snart bli en annan ordning här, tänkte han segervisst. Frisk vilja och glatt humör.

Så blev det omsider tid att ge läxa för morgondagen, sjunga psalm och skicka hem barnen. Darre såg dem gå. Han log för sig själv. Det hade varit en lyckad dag. Bortsett från kaminen! I morgon skulle han kontrollera hur det förhöll sig med näsdukarna!

Och så gick han in till fru Brunell för att äta middag.

Brunells hade gemensam ingång med fröken Håkansson.

Då Darre kom in i tamburen, låg fröken Håkansson på knä och tvättade trappan till andra våningen. Hon vände sig om, då hon hörde att Darre öppnade dörren. Darre stannade. Han kände sig en smula brydd och litet förlägen. Jaså, detta var fröken Håkansson. Hon hade glasögon, var mycket rynkig, hade två sträva fåror i pannan och mittbenat gråvitt hår.

De stirrade på varann. Darre funderade ett ögonblick på att smita förbi, men så ångrade han sig. Han hade ju ingenting otalt med fröken Håkansson. Så han stannade.

Fröken Håkansson kanske?

— Ja, och det är den nye vikarien.